

KUNSTCIRCUIT NAZI'S

van Frans Heulens

'De goede herder' van Pieter II Brueghel © KMSK Brussel, J.Geleyns

'Heulens was een goede vriend van de Duitsers maar wou liever niet met hen gezien worden in het openbaar'

AMERIKAANS RAPPORT

verse decoraties van het vaderland.

We bladeren verder. *Landschap met rivier* van Lucas van Uden is verworven via kunsthandel Pech, lezen we. Dat is inderdaad pech. Het is namelijk fout. De kunsthandelaar is niemand minder dan Walter Paech, een kunstinkoper uit Amsterdam, die vaak België aandeed om kunst te verwerven voor het Linz Museum van Adolf Hitler of voor de privé-collectie van Hermann Göring. Paech staat trouwens ook op de Red Flag List. Wie staat er nog zoal op die lijst? Lieve help, Heulens zelf. En dan nog onder de naam 'Franz Heulens'. In een profiel van de Amerikaanse diensten lezen we: 'Heulens was very fond of Germans and did business with them, but was apparently aware of the possible consequences of this. Hofer says he never wanted to be seen with him in public.' Heulens was dus goed geïntroduceerd bij de Duitsers, maar hield dat liever beneden de radar. Hij ging zelfs om met top shots. Hofer was namelijk de baas van de Göring-collectie in Carinhall.

Nazi-circuit

Heulens geraakt zelfs bij de baas van Hofer. In de Interrogation Reports van de Amerikanen lezen we dat Frans Heulens begin 1943 samen met Paech en Hofer een cadeau schenkt aan Göring. Voor zijn vijftigste verjaardag sturen ze hem een schilderij, vermoedelijk de *Venus Lactans* van Paulus Moreelse. Het begeleidend schrijven, mee ondertekend door Heulens, is te consulteren in de National Archives in Washington.

Lucas van Uden: gekocht bij Pech. Of was het Paech?

© KMSK Brussel, Guy Cussac

'Antropomorf landschap', rond 1943 gekocht in Londen.

© KMSK Brussel, J.Geleyns

Het wordt de hoogste tijd om eens te checken of Frans Heulens actief was in het nazi-circuit dat kunst naar Duitsland draineerde. Ze hadden daarvoor een netwerk met plaatselijke tipgevers, welwillende handelaars en buitenlandse kunstinkopers die aan de nazi's leverden. Om dat te achterhalen, proberen we diverse buitenlandse databanken uit, want België heeft er geen.

Het resultaat is verbluffend. We vinden meer dan tien transacties terug, meestal via de kunsthandel van Walter Paech in Amsterdam. Soms zijn het portretten door anonieme schilders, van amper 10.000 toenmalige franken. Maar Heulens verkoopt ook een Rottenhammer (8.800 reichsmark, nu 31.800 euro), een Wtewael (2.000 reichsmark, nu 7.200 euro) en een Sebastiaan Vranckx (opnieuw 8.800 reichsmark).

Waar zouden de werken die via Heulens naar nazi-Duitsland vertrokken nadien beland zijn? Enkele daarvan kwamen terug naar ons land. Ze werden niet meer teruggegeven aan Heulens. Bij restitutiekwesities ging men ervan uit dat een werk waarvoor de eigenaar betaald was door de bezetter aan de Staat toekwam.

Die werken zijn verdeeld onder de Belgische musea (*DS 25 januari*). Daardoor is *Het oordeel van Paris* van Joachim Wtewael in Antwerpen terechtgekomen, in het Museum voor Schone Kunsten. Heulens' *Venus, Flora en Bacchus* van Hans Rottenhammer is minder vlot te traceren. Volgens de verdeellijst na de oorlog is er een Rottenhammer toegewezen aan het museum van Luik, maar het werk

met inventarisnummer A260 heet 'Mythologische figuren'. In het Rijksarchief zit bij A260 niet de gebruikelijke standaardfiche, maar een handgeschreven krabbelkje. Wat staat erop? '*Venus Flora Bachante etANGES*'. Bingo!

De overtreffende trap van ironie is dat een ander gerecupereerd stuk, *Diana en Callisto*, toegewezen wordt aan... het Museum voor Schone Kunsten in Brussel. Zodoende heeft het museum een officieel en luisterrijk compartiment met de Heulens-collectie, en elders een anonieme plek in de rij, zonder enige verwijzing naar Heulens.

Dilemma

De verdeling van deze gerecupereerde werken roept een splijtend dilemma op. Ofwel wist de restitutedienst niet aan wie deze stukken origineel toebehoorden. In dat geval valt die dienst door de mand wegens verzuim. Dan is er onvoldoende onderzoek gedaan naar de herkomst. Ofwel wist de dienst wél aan wie deze werken toebehoorden, en dan is die waarheid toegedekt. Een goede kant zit er niet aan.

Het is zeer goed mogelijk dat Frans Heulens een bijzondere burgerzin had. Uit de archieven blijkt echter dat hij ook een andere identiteit had. Tijdens de bezetting onderhield hij nauwe banden met het kunstcircuit van de nazi's. 'Met deze schenking wordt de geschiedenis van het museum met een mooie bladzijde verrijkt', zei Henri Pauwels. Mmm, een twijfelgevalletje.

BLZ. 38 opinie.